

Flora- en faunaonderzoek Het Bijvank, Enschede

Definitief

Opdrachtgever:

Domijn
De heer D. Roskam
Postbus 1345
7500 BH Enschede
T 088-1116000

Opdrachtnemer:

Eelerwoude BV
Mossendamsdwarsweg 3
7472 DB GOOR
Postbus 53, 7470 AB GOOR
T (0547) 26 35 15
F (0547) 26 37 77
E info@eelerwoude.nl
I www.eelerwoude.nl

Project nr. 4339

<i>Opgesteld door</i>	<i>Gecontroleerd</i>	<i>Datum</i>
Rosalie Heins	Gerard Lubbers	17-12-2010

INHOUDSOPGAVE

1. INLEIDING	2
1.1 Aanleiding en doel.....	2
2. NATUURWETGEVING	3
2.1 Flora- en faunawet beschermd flora en fauna.....	3
2.2 Natura 2000-gebieden, Natuurbeschermingswet 1998.....	3
3. METHODE.....	4
3.1 Bureauonderzoek.....	4
3.2 Vleermuizen.....	4
3.3 Vogels.....	4
3.4 Overige beschermde soorten	5
4. BESCHRIJVING PROJECTGEBIED EN VOORGENOMEN ONTWIKKELINGEN	6
4.1 Huidige situatie	6
4.2 Voorgenomen ontwikkelingen.....	7
5. ONDERZOEKRESULTATEN, ANALYSE EN EFFECTENBEOORDELING.....	9
5.1 Flora	9
5.2 Vogels.....	9
5.3 Vleermuizen.....	11
5.4 Overige zoogdieren.....	14
5.5 Amfibieën en reptielen.....	14
5.6 Overige beschermde soorten	14
6. CONCLUSIES EN ADVIES.....	15
6.1 Conclusies en advies	15
6.2 Zonder mitigerende en compenserende maatregelen is ontheffing noodzakelijk voor huismus.....	15
6.3 Zonder mitigerende maatregelen is ontheffing noodzakelijk voor gewone dwergvleermuis.....	16
6.4 Afbakening.....	17

LITERATUURLIJST

BIJLAGEN

1. INLEIDING

1.1 Aanleiding en doel

In het kader van herstructurering en grootschalige sloop- en nieuwbouwplannen is voor de projectlocatie Het Bijvank (Wesselerbrink-Noord) te Enschede een toetsing van de plannen aan de Flora en faunawet noodzakelijk (figuur 1).

Voorliggend onderzoek gaat in op deze toetsing. Doel van het onderzoek is om een beeld te krijgen van de aanwezige beschermde soorten, om aan de hand hiervan uitspraken te doen over de (mogelijke) effecten van de voorgenomen plannen en de eventueel noodzakelijke vervolgstappen.

Figuur 1. Ligging en begrenzing projectgebied Bijvank (rode arcering). De inzet geeft de van het projectgebied aan de zuidzijde van Enschede weer (rode cirkel).

2. NATUURWETGEVING

De natuurwet- en regelgeving kent twee sporen, namelijk een gebiedsgericht (Natuurbeschermingswet 1998) en een soortgericht spoor (Flora- en faunawet). Met de Flora- en faunawet en de Natuurbeschermingswet 1998 zijn de Europese Vogel- en Habitatrichtlijn in de nationale wetgeving geïmplementeerd.

2.1 Flora- en faunawet beschermd flora en fauna

De Flora- en faunawet richt zich op de bescherming van soorten. De Flora- en faunawet gaat uit van het 'nee, tenzij'-principe. Bepaalde handelingen, waaronder ruimtelijke ingrepen, waarbij beschermde soorten in het geding zijn, zijn slechts bij uitzondering en onder voorwaarden mogelijk. Centraal hierbij staat de zorgplicht. De zorgplicht houdt in dat iedereen 'voldoende zorg' in acht moet nemen voor alle in het wild voorkomende planten en dieren en hun leefomgeving.

Onder bepaalde voorwaarden is een algemene vrijstelling geregeld van de ontheffingsplicht van de Flora- en faunawet. Welke voorwaarden verbonden zijn aan de vrijstelling hangt af het de dier- of plantensoorten die voorkomen in het plangebied. Hiertoe worden verschillende beschermingsregimes onderscheiden.

- Soorten van tabel 1 – algemene soorten – lichtste beschermingsregime
- Soorten van tabel 2 – overige soorten – middelste beschermingsregime
- Soorten van tabel 3 – genoemd in bijlage IV van de Habitatrichtlijn en in bijlage 1 van de AMvB – zwaarste beschermingsregime

Vogels nemen in de Flora- en faunawet een bijzondere positie in. Vogels worden tijdens het broedseizoen beschermd door de Flora- en faunawet. Voor het aantasten van broedende vogels geldt een zware toets vergelijkbaar met tabel 3-soorten. Daarnaast zijn voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen van een aantal vogelsoorten jaarrond beschermd (mits niet definitief verlaten). Het betreft nesten van boomvalk, buizerd, gierzwaluw, grote gele

kwikstaart, huismus, havik, kerkuil, oehoe, ooievaar, ransuil, roek, slechtvalk, sperwer, steenuil, wespandief en zwarte wouw.

Voor tabel 1-soorten geldt voor ruimtelijke ontwikkeling een vrijstelling van de ontheffingsplicht en is daarom geen ontheffing nodig. Deze soorten zijn in bij dit onderzoek buiten beschouwing gelaten. Zie bijlage I voor een uitgebreide beschrijving en toelichting op de Flora- en Faunawet.

De Flora- en faunawet is overal en altijd van toepassing bij ontwikkelingen. In hoofdstuk 5 wordt verder ingegaan op de aanwezigheid van beschermde soorten.

2.2 Natura 2000-gebieden, Natuurbeschermingswet 1998

Natura 2000 is een samenhangend netwerk van natuurgebieden in Europa. Natura 2000 bestaat uit gebieden die zijn aangewezen in het kader van de Europese Vogelrichtlijn (79/409/EEG) en gebieden die zijn aangemeld op grond van de Europese Habitatrichtlijn (92/43/EEG). Deze gebieden worden in Nederland op grond van de Natuurbeschermingswet 1998 beschermd.

Er is geen sprake van beschermde gebieden in het kader van de Natuurbeschermingswet ter plaatse of in de nabijheid van het plangebied. Verdere toetsing aan de Natuurbeschermingswet 1998 is niet aan de orde.

3. METHODE

Om een beeld te krijgen van de aanwezigheid en verspreiding van beschermde planten- en diersoorten binnen en rondom het projectgebied, is in het najaar van 2009 en het voorjaar/zomer van 2010 een uitgebreid veldonderzoek uitgevoerd. De aandacht heeft zich met name gericht op de aanwezigheid van strikt beschermde soorten als broedvogels en vleermuizen. Het veldonderzoek is uitgevoerd door Miranda Berghuis, Remy Pelzer, Antje Zandstra en Tjeerd Kooij van het ecologisch adviesbureau Ekoza uit Arnhem. Zij hebben een ruime ervaring met het inventariseren van flora en fauna en zijn aangesloten bij het Netwerk Groene Bureaus (NGB).

3.1 Bureauonderzoek

Om een zo compleet mogelijk beeld te krijgen van de (mogelijk) aanwezige beschermde soorten zijn diverse bronnen geraadpleegd, zoals verspreidingsatlassen, informatie uit eerdere onderzoeken en andere literatuurgegevens.

In de omgeving van het plangebied zijn verscheidene natuuronderzoeken uitgevoerd. De informatie uit deze onderzoeken is meegenomen in dit onderzoek. Het betreft:

- Meulenbroek, ecologisch adviesburo (2008) *Quickscan Flora- en faunawet Ramelebrink e.o. Enschede-zuid*. Ecologisch adviesburo Meulenbroek, Utrecht.
- Eelerwoude (2010) *Onderzoek Flora- en faunawet & Mitigatie- en Activiteitenplan, Ramelebrink Gemeente Enschede*, Goor

3.2 Vleermuizen

De inventarisatie van vleermuizen richt zich op het vaststellen van verblijfplaatsen, vliegroutes en belangrijke foerageergebieden. De veldbezoeken zijn uitgevoerd in de periode van eind april t/m half september 2010. Het onderzoek is

uitgevoerd conform de richtlijnen uit het geldende onderzoeksprotocol voor vleermuisonderzoek, zoals in maart 2010 vastgesteld door de Zoogdiervereniging, Netwerk Groene Bureaus (NGB) en de Gegevensautoriteit Natuur (GAN).

Het onderzoek is uitgevoerd met behulp van bat-detectoren (Petterson D100 en D240x). Indien noodzakelijk voor determinatie zijn vleermuiswaarnemingen getaped en geanalyseerd in speciaal hiervoor ontworpen software (Batsound). Het veldwerk concentreerde zich op waarnemingen van 'zwermdende' dieren rond verblijfplaatsen in boomholten en gebouwen. Het veldwerk is gecombineerd met het waarnemen van andere nachttactieve soorten (uilen, steenmarter etc.). Tabel 1 geeft een overzicht van de uitgevoerde veldbezoeken.

3.3 Vogels

Voor het uitvoeren van broedvogelinventarisaties is op dit moment nog geen onderzoeksprotocol van kracht. Bij broedvogelinventarisaties wordt gewerkt volgens de methode van uitgebreide territoriumkartering (*Van Dijk 1996/2004*). De inventarisatie richt zich vooral op de soorten die jaarrond gebruik maken van vaste rust- en verblijfplaatsen. Daarnaast wordt door het Ministerie van EL&I een lijst met broedvogels gehanteerd waarvan de nestplaats niet jaarrond beschermd is, maar de inventarisatie wel gewenst is. Dit betreft de zogenaamde categorie 5-soorten. Deze soorten zijn meegenomen in het onderzoek.

Het onderzoek is uitgevoerd in 3 veldrondes verspreid over de periode van 1 maart tot en met eind juni 2010 (tabel 1). Een onderzoeksintensiteit van 3 veldrondes geldt als een absoluut minimum voor broedvogelinventarisaties, maar volstaat gelet op de aanwezige terreintypen, ligging en begrenzing van het projectgebied. Iedere veldronde bestond uit twee

bezoeken om het totale gebied te kunnen onderzoeken.

3.4 Overige beschermde soorten

Het veldwerk naar de groep van overige beschermde soorten is uitgevoerd tijdens de veldbezoeken naar vleermuizen en broedvogels. Tevens is navraag gedaan bij omwonenden naar de mogelijke aanwezigheid van soorten als steenmarter en eekhoorn.

Tabel 1. Beschrijving van inventarisatierondes. TK: Tjeerd Kooij, MB: Miranda Berghuis, RP::Remy Pelzer, AZ:Antje Zandstra

Datum	Tijd	Persoon	Soortgroepen	Methode	Weer
02-05-2010	Vroege ochtend	MB, AZ (RP + TK)	Broedvogels	luisteren	5 graden
19-05-2010	Avond	MB, RP, TK	Vleermuizen	Batdetector	5 graden
01-06-2010	Vroege ochtend	MB, AZ, RP, TK	Broedvogels Vleermuizen	Batdetector Luisteren	6 graden
13-06-2010	Vroege ochtend	MB, AZ, RP, TK	Broedvogels Vleermuizen*	Batdetector Luisteren	2 graden weinig wind
22-06-2010	Vroege ochtend	MB, RP, TK	Vleermuizen*	Batdetector	5 graden
24-08-2010	Avond	MB, RP, TK	Vleermuizen	Batdetector	>10 graden
08-09-2010	Avond	MB, RP, TK	Vleermuizen	Batdetector	>10 graden

* Op 13 juni werden erg weinig waarnemingen van vleermuizen gedaan. Derhalve is besloten om op 22 juni een extra bezoek af te leggen

4. BESCHRIJVING PROJECTGEBIED EN VOORGENOMEN ONTWIKKELINGEN

4.1 Huidige situatie

Het projectgebied ligt aan de zuidkant van Enschede. Het plangebied omvat de Piksenbrink, de Pollenbrink, de Sibculobrink, de Luttebrink en de Denekampbrink. In het gebied staan 640 sociale huurwoningen die in bezit zijn van woningbouwstichting Domijn.

Het Bijvank is in de jaren '60 van de vorige eeuw ontworpen en gebouwd. De buurt wordt gekenmerkt door het ruim aanwezige stedelijke groen, de ruime betaalbare (hobbykamer)woningen, de verouderde duplexwoningen en zgn. 'muwi-flats'. Rondom de woningen is stedelijk groen aanwezig in de vorm van boomgroepen, hagen, gazons en vakken met sierplantsoen. Watelementen zoals vijvers en waterlopen ontbreken. Verspreid door het gebied is straatverlichting aanwezig.

Het projectgebied is omringd door stedelijke bebouwing. Groenelementen van enige omvang (parken, oude bouselementen etc.) komen niet binnen het plangebied of in de directe omgeving voor.

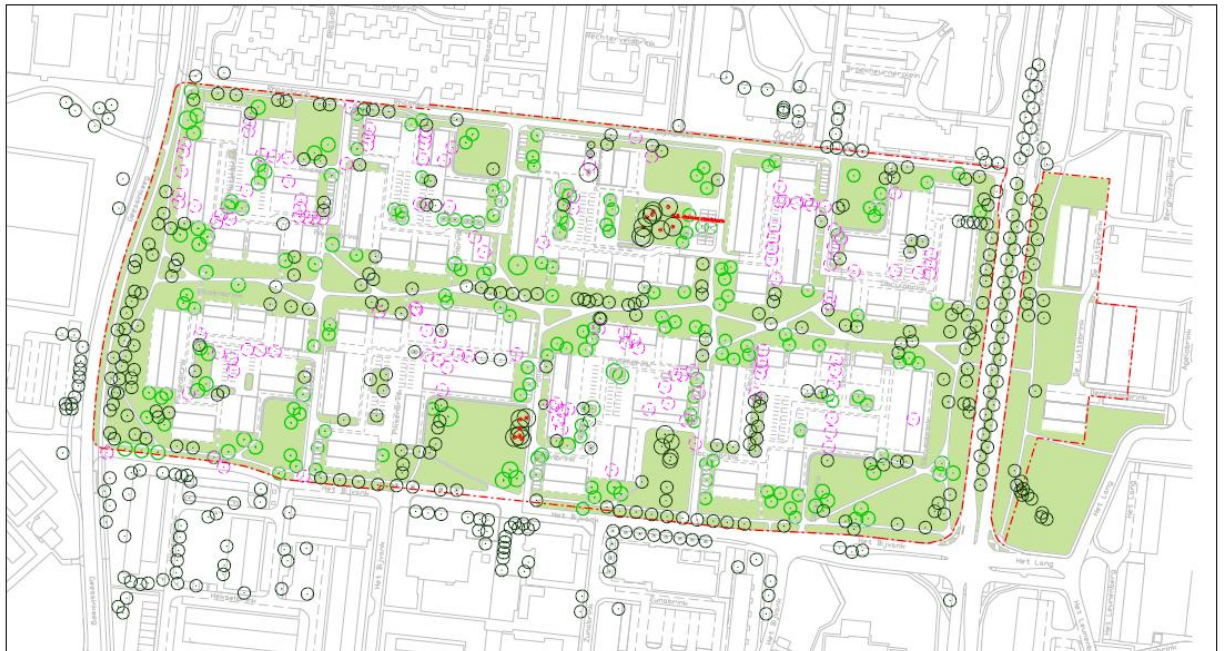
Figuur 2. Luchtfoto van het gebied (bron: Voorlopig Ontwerp Het Bijvank Enschede eindconcept 17.06.2010).

4.2 Voorgenomen ontwikkelingen

De ontwikkelingen binnen Het Bijvank maken onderdeel uit van de wijkvernieuwing van de Wesselerbrink (bijlage 3). Bij de herstructurering van de wijk wordt een deel van de huidige bebouwing verwijderd. Het andere deel wordt gerenoveerd (figuur 3). In de plannen wordt de huidige groenstructuur zo veel mogelijk opgenomen. Een deel van de huidige beplanting zal echter komen te vervallen (figuur 4). De te verwijderen bebouwing wordt vervangen door nieuwbouw, met rijtjes woningen, appartementen en geschakelde woningen. Figuur 5 op de volgende pagina geeft een overzicht van de nieuwe situatie.

Figuur 3. Overzicht met de te renoveren en nieuwe bouwblokken. (bron: Voorlopig Ontwerp Het Bijvank Enschede eindconcept 17.06.2010).

- bestaande bomen, te behouden
- bestaande bomen, te verplanten/kappen (nader te bepalen)
- beschermwaardige bomen
- te planten bomen

Figuur 4. Overzicht met de wijzigingen in het bomenbestand naar aanleiding van de plannen. (bron: Voorlopig Ontwerp Het Bijvank Enschede eindconcept 17.06.2010).

stedenbouwkundig plan: een groene buurt met een doorgaand vloeiend landschap

Figuur 5. Stedenbouwkundig plan voor de nieuwe inrichting bron: Voorlopig Ontwerp Het Bijvank Enschede eindconcept 17.06.2010).

5. ONDERZOEKSRESULTATEN, ANALYSE EN EFFECTENBE- OORDELING

5.1 Flora

Resultaten en analyse

Tijdens het veldbezoek zijn geen beschermde plantensoorten aangetroffen. Het groen in en rond het projectgebied bestaat uit intensief onderhouden stedelijk groen. Beschermde plantensoorten worden door het ontbreken van geschikte groeiplaatsen niet verwacht.

Effecten en ontheffing

In het plangebied zijn geen beschermde plantensoorten aangetroffen, dan wel te verwachten. Van (negatieve) effecten op beschermde soorten is geen sprake. Een ontheffing Flora- en faunawet is niet noodzakelijk.

5.2 Vogels

Resultaten en analyse

In en rond het projectgebied zijn slechts een klein aantal broedvogelsoorten aangetroffen. Het gaat om een twaalfal soorten (tabel 1). De meest talrijke soort is de huismus (28 territoria binnen plangebied), tevens de enige vogelsoort die in het projectgebied is vastgesteld en jaar- rond gebruik maakt van zijn vaste rust- en verblijfplaatsen (zgn. 'jaarrond-soort').

Huisumus

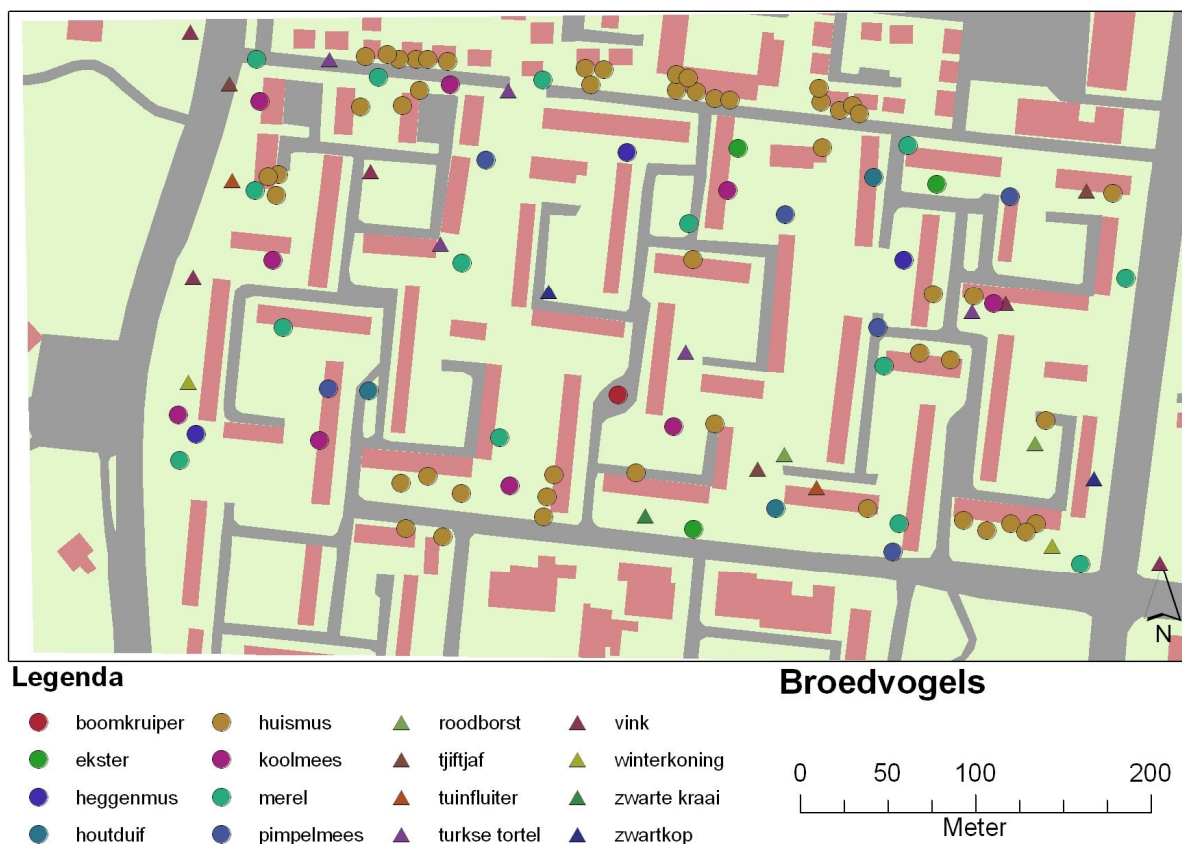
Van de huismus zijn in en rond het projectgebied in totaal 50 territoria vastgesteld. De waarnemingen concentreren zich aan de buitenranden van het plangebied, en van de 50 territoria liggen tenminste 22 territoria net buiten het plangebied. Veel huismussen zijn zingend aangetroffen in de dichte beplanting tussen de woonblokken. Hierdoor zijn veel territoria lastig toe te wijzen aan bepaalde woningen of woonblokken. De soort broedt bij voorkeur onder dakpandaken. De woningen binnen het Bijvank bestaan allemaal uit platte daken. De mogelijkheden voor nestelende huismussen zijn beperkt tot nestkasten en locaties waar door bijvoorbeeld houtrot, gaten zijn ontstaan in de boeipla-

soort	aantal territoria
boomkruiper	1
ekster	3
heggemus	3
houtduif	3
huismus	50
koolmees	9
merel	14
pimpelmees	6
roodborst	2
tijftja	3
tuintluis	2
Turkse tortel	5
vink	5
w interkoning	2
zw arte kraai	1
zw artkop	2

Tabel 1. Overzicht van in 2010 vastgestelde broedvogelsoorten en aantal territoria in en direct rond het projectgebied.

ten. In het aangrenzende Ramelebrink werd slechts één nestlocatie bekend van een paar- tie huismus dat broedde in een muur dat toegankelijk was door een gat in de buitenmuur. Het is waarschijnlijk dat met name de territoria aan de noordkant van het plangebied behoren bij nestlocaties in de woningen ten noorden van de Rhaanbrink/Piksenbrink, dus buiten het plangebied. Hier zijn een aantal woningen met pannendaken aanwezig. De situatie rond concentraties van huismussen aan de zuidkant van het Bijvank is minder duidelijk. Ook ten zuiden van de plangebiedsgrens zijn in hoofdzaak woningen met platte daken aanwezig. Het is aannemelijk dat deze mussen toch binnen het plangebied nestelen.

Met een totaal van 28 territoria huismus binnen het plangebied vormt het Bijvank een redelijk mussenrijk gebied. Dit komt voor een belangrijk deel door de ruime opzet van de woonblokken en daarmee de aanwezigheid van relatief grote oppervlakten openbaar groen. Mussen voeden zich met allerlei lokaal

Figuur 6. Verspreiding van broedvogels binnen en rondom het Bijvank.

aanwezig voedsel. Bij onvolwassen mussen bestaat het voedsel voor 70% uit dierlijk voedsel, vooral in de vorm van bladluizen. Volwassen mussen eten met name (onkruid)zaden. De aanwezigheid van zgn. ‘overhoekjes’ en ruderaire terreintjes is daarbij essentieel. Ook dient voldoende dekking aanwezig te zijn in de vorm van een dichte, opgaande beplanting. Duidelijk is dat veel territoria zijn vastgesteld rond dichte en (half)wintergroene beplantingen met soorten als zuurbes, cotoneaster, vuurdoorn en laurierkers. De huismus zoekt zijn voedsel bij voorkeur slechts enkele meters uit de dekking. Eén enkele struik kan strategisch zeer belangrijk zijn voor een lokale populatie als uitvalsbasis naar een goede voedselbron. Vaak wordt de dekking ook gebruikt als slaappleats. Belangrijk is het ook dat ook in het winterhalfjaar de beplanting voldoende dekking geeft, bijvoorbeeld in de vorm van wintergroene soorten zoals hulst, taxus en laurierkers.

Effecten en ontheffing

Voor alle beschermde inheemse (ook algemeen voorkomende) vogelsoorten geldt een verbod op handelingen die nesten beschadigen of verstoren. Verstoring kan in veel situaties worden voorkomen door versturende werkzaamheden buiten het broedseizoen uit te voeren. De periode van 15 maart tot 15 juli wordt over het algemeen beschouwd als broedseizoen. Voor de Flora- en faunawet zijn echter alle bewoonde vogelnesten beschermd, ongeacht het tijdstip van het jaar. De genoemde termijn moet daarom niet al te strikt worden toegepast.

Categorie 5-vogelsoorten

In de sinds augustus 2009 geldende ‘Aangepaste lijst jaarrond beschermde vogelnesten’ zijn in bijlage 5 van deze lijst een aantal vogelsoorten opgenomen die ook binnen het plangebied zijn aangetroffen. Het gaat om een groep van broedvogelsoorten die vaak terug-

keert naar de plaats waar ze hebben gebroed, maar die over voldoende flexibiliteit beschikken om, als de broedplaats door bijvoorbeeld ruimtelijke ontwikkelingen verloren is gegaan, uit te wijken naar andere locaties in de omgeving. In deze situatie gaat het boomkruiper (1) ekster (3), koolmees (9), pimpelmees (6) en zwarte kraai (1). Pimpelmees en koolmees broedden vermoedelijk voornamelijk in nestkasten rond de huidige woningen. Boomkruiper, ekster en zwarte kraai zijn typische boombroedende soorten. Gelet op het feit dat veel opgaande beplanting blijft gehandhaafd en wordt versterkt met nieuwe aanplant en dat ook in de nieuwe situatie een aanbod aan nestkasten blijft bestaan, worden op deze soorten met de voorgenomen ontwikkelingen geen negatieve effect verwacht. Daarbij komt dat de vastgestelde aantallen bovendien beperkt zijn en de vastgestelde soorten zich relatief eenvoudig aanpassen aan veranderde milieuomstandigheden.

Huismus

De voorgenomen sloop en renovatie van de woningen in het Bijvank in combinatie met een reconstructie van de groenstructuur, kan een negatief effect hebben op de (lokale) populatie van de huismus. Naast een verlies aan nestgelegenheid gaat het vooral ook om een verlies aan foerageergebied door een afname van het stedelijk groen en (plaatselijk) het wegvallen van dekking. Mitigerende en compenserende maatregelen zijn daarom noodzakelijk. Indien negatieve effecten niet kunnen worden voorkomen is een ontheffing noodzakelijk.

5.3 Vleermuizen

Resultaten en analyse

Binnen het plangebied zijn drie soorten vleermuizen aangetroffen: gewone dwergvleermuis, laatvlieger en rosse vleermuis.

Gewone dwergvleermuis

Binnen het Bijvank is met name gewone dwergvleermuis waargenomen (figuur 7). Het gaat voornamelijk om kleine aantallen foeragerende dieren. In de waarnemingen in figuur 7 is onderscheid gemaakt tussen foeragerende dieren en dieren ter plaatse. Er kan van worden uitgegaan dat beide type waarnemingen betrekking hebben op foeragerende vleermuizen.

Er is binnen het plangebied slechts één verblijfplaats aangetroffen. Vermoedelijk gaat het om een verblijfplaats van enkele mannetjes die zich tijdens de kraamperiode gescheiden ophouden van wijfjes met jongen in de kraamkolonie. De verblijfplaats is aangetroffen in een te renoveren gebouw aan de zuidkant van het plangebied (figuur 7).

Tijdens het veldonderzoek in het aangrenzende plangebied Ramelebrink ten noordoosten van het Bijvank zijn verschillende verblijfplaatsen van gewone dwergvleermuis bekend geworden, waaronder een vermoedelijk kraamverblijf van een veertigtal dieren (*Eelerwoude, 2010*). Opvallend aan de waarnemingen van uitvliegende dwergvleermuizen hier was dat de dieren vooral richting het Bijvank vlogen om hier te gaan foerageren. Een groot deel van de waargenomen dieren in het Bijvank is dus waarschijnlijk afkomstig van verblijfplaatsen in de Ramelebrink.

Tijdens de veldronde in de nazomer zijn in het Bijvank tenminste zeven territoria met baltzende mannetjes bekend geworden. Een relatief klein aantal gelet op het aantal van tenminste vijf territoria in de Ramelebrink dat in oppervlakte aanzienlijk kleiner is dan het Bijvank. Waarnemingen van baltzende vleermuizen vormen een belangrijke indicatie waar zich paarverblijven bevinden en vaak overwinteren vleermuizen ook op deze locaties. Daarnaast kunnen de waarnemingen een aanwijzing geven waar zich in het voorjaar en zomer verblijfplaatsen en mogelijk ook kraamkolonies bevinden.

Rosse vleermuis

De rosse vleermuis is twee maal overvliegend aangetroffen in het plangebied. Het is niet uitgesloten dat dit bosvleermuizen zijn geweest. Het geluid van beide soorten is makkelijk te verwarren. Eerdere onderzoeken uit de omgeving hebben uitgewezen dat een kolonie bosvleermuizen van het Stroinkbos ten zuiden van Enschede, 's avonds naar het centrum van Enschede vlogen om hier te foerageren (*VLEN-nieuwsbrief 60, jaargang 21*). De projectlocatie valt binnen deze zone. De waarnemingen hebben vermoedelijk betrekking op overvliegende dieren richting het centrum. Van een ecologische relatie met het projectgebied is echter geen sprake.

Laatvlieger

De laatvlieger gebruikt het plangebied alleen om te foerageren. Het ging hierbij steeds over enkele dieren. Een duidelijke binding met het plangebied is niet geconstateerd. Verblijfplaatsen of vliegroutes zijn niet aangetroffen.

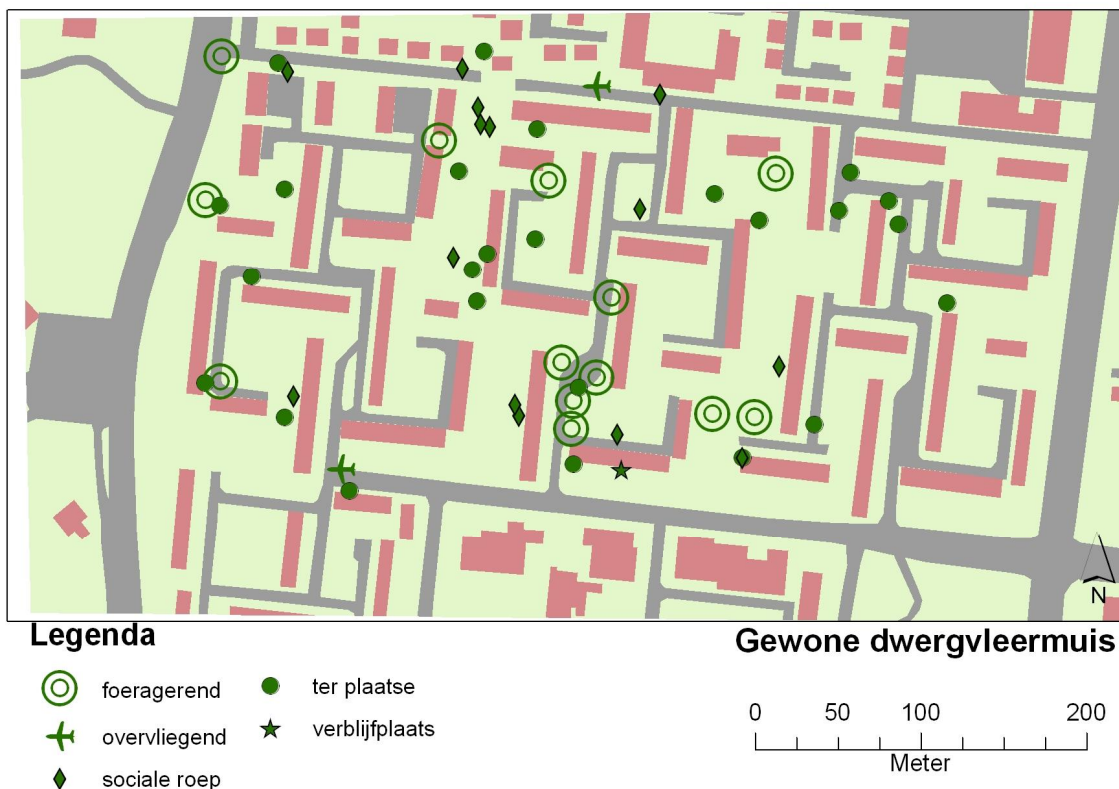
Effecten en ontheffing

Het plangebied Bijvank heeft voor de gewone dwergvleermuis vooral een functie als foerageergebied. Het gaat om maximaal enkele tientallen vleermuizen per nacht. Een groot deel van de dieren is vermoedelijk afkomstig van verblijfplaatsen uit woningen in de aangrenzende Ramelebrink. Het plangebied is vooral aantrekkelijk door het ruim aanwezige opgaande groen. Hoewel bij de voorgenomen ruimtelijke ontwikkelingen een deel van dit groen verdwijnt, blijft het grootste deel gehandhaafd en versterkt door nieuwe aanplant. Negatieve effecten op het foerageergebied van gewone dwergvleermuis, alsook van de andere vastgestelde vleermuissoorten worden daarom niet verwacht. Door renovatie van het pand met een (kleine) verblijfplaats van gewone dwergvleermuis is wel een negatief effect te verwachten. Gelet op het aantal dieren dat van deze verblijfplaats gebruik maakt, zijn de effecten door het mogelijke wegvallen van de verblijfplaats naar verwachting beperkt. Daarbij komt dat binnen het Bijvank in het kader van noodzakelijke compenserende maatregelen door sloop van verblijfplaatsen in gebouwen van de Ramelebrink, op een twaalftal plaatsen binnen het Bijvank stootvoegen zijn verwijderd. Dit om de vleermuizen uit de Ramelebrink alternatieve verblijfplaatsen aan te bieden in de spouwmuren van gebouwen in het Bijvank. Deze maatregel is uitgevoerd in oktober 2010 in het deelgebied fase 3 aan de noordoostzijde van het Bijvank (zie bijlage 2). Renovatie van fase 3 vindt plaats in de 1^e helft van 2012. Op dat tijdstip is de nieuwbouw in de Ramelebrink gerealiseerd waarin nieuwe voorzieningen voor de dwergvleermuizen zijn opgenomen.

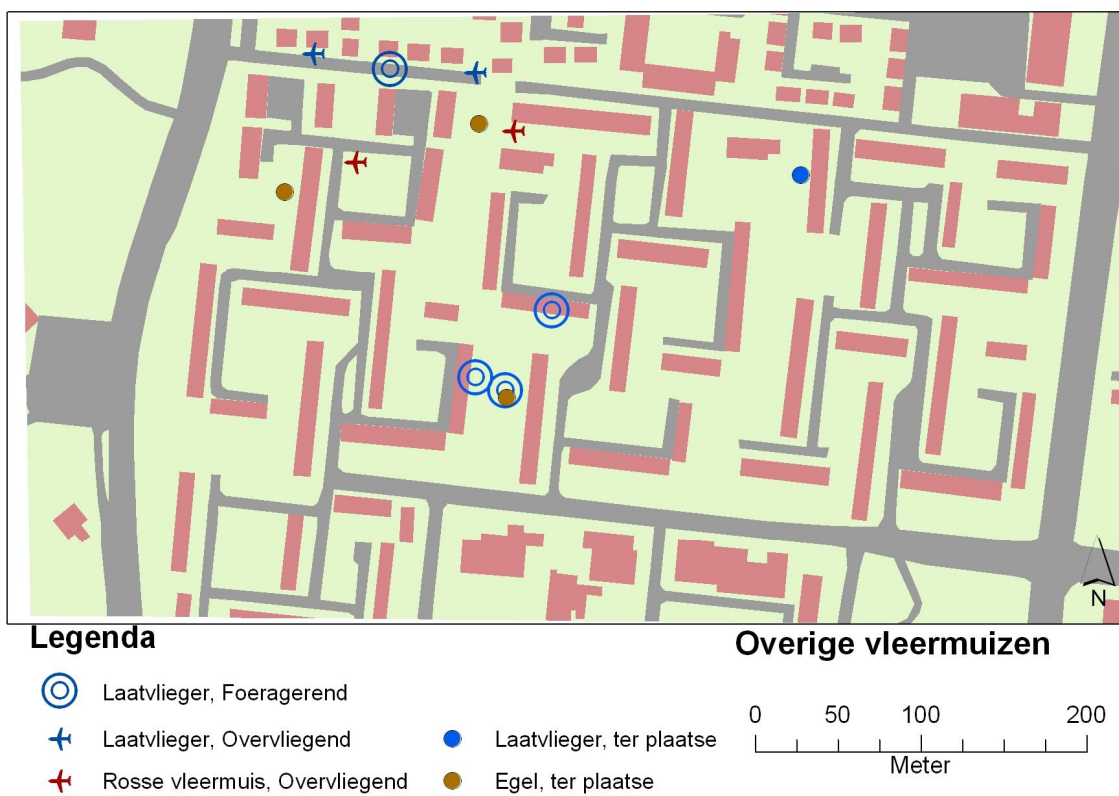
De verblijfplaats van gewone dwergvleermuis die in het Bijvank is vastgesteld maakt onderdeel uit van fase 2. De renovatie van dit gebouw staat gepland in respectievelijk de 2^e helft van 2011 en 1^e helft van 2012. Op dat moment zijn door het verwijderen van de stootvoegen van woningen in fase 3 van het Bijvank en ver-

volgens in de nieuwe voorzieningen in de Ramelebrink alternatieve verblijfplaatsen voor vleermuizen gecreëerd. Vleermuizen zijn echter zeer kritisch in de keuze van hun verblijfplaatsen. Niet voor niets is in het Bijvank slechts één (kleine) verblijfplaats aangetroffen, terwijl er een ogenschijnlijk groot aanbod is aan vergelijkbare gebouwen en potentiële verblijfplaatsen. Daarbij is het ook mogelijk dat de verblijfplaats in het Bijvank onderdeel uitmaakt van een netwerk van verblijfplaatsen van een andere, aangrenzende populatie dwergvleermuizen en dat de alternatieve locaties in fase 3 en de nieuwbouw Ramelebrink voor deze dieren niet functioneren omdat ze bijvoorbeeld op een te grote afstand liggen binnen dit netwerk. Om de duurzame instandhouding van de populatie goed te kunnen garanderen is het daarom noodzakelijk om ook binnen het Bijvank compenserende maatregelen uit te voeren in de vorm van vleermuisvoorzieningen.

Het aanvragen van een ontheffing wordt niet noodzakelijk geacht, mits de nodige mitigerende en compenserende maatregelen worden genomen om negatieve effecten op vleermuizen te voorkomen tijdens de sloopen en renovatiewerkzaamheden. Omdat in principe in ieder te renoveren of te slopen pand overwinterende dwergvleermuizen kunnen voorkomen, zijn voor alle panden bij werkzaamheden in het winterhalfjaar een aantal mitigerende maatregelen noodzakelijk. In hoofdstuk 6 wordt op dit alles nader op ingegaan.

Figuur 7. Verspreiding gewone dwergvleermuis.

Figuur 8. Verspreiding overige vleermuissoorten en egel.

5.4 Overige zoogdieren

Resultaten en analyse

Binnen het projectgebied zijn tijdens het veldonderzoek met uitzondering van de egel geen grondgebonden zoogdieren aangetroffen. Op basis van aanwezige biotopen kunnen binnen het plangebied algemene en licht beschermde soorten als mol, konijn en huisspitsmuis worden verwacht.

In de door Ecologisch Adviesburo Meulenbroek uitgevoerde Quick-scan in 2008 voor de naast gelegen ontwikkeling Ramelebrink, wordt de aanwezigheid van steenmarter vermeld in de omgeving van de projectlocatie (tabel 2 Flora- en faunawet). Tijdens geen van de veldbezoeken zijn waarnemingen gedaan, die wijzen op de mogelijke aanwezigheid van de soort. Geconcludeerd wordt daarom dat de steenmarter niet aanwezig is in het gebied. Andere strikt beschermde grondgebonden zoogdieren worden op grond van hun verspreiding en hun habitatvoorkeur niet binnen het plangebied verwacht.

Effecten en ontheffing

Door de sloop, kap en nieuwbouw zal tijdelijk een (zeer) beperkte oppervlakte aan leefgebied voor genoemde grondgebonden zoogdieren verdwijnen. Van negatieve effecten op populaties is echter geen sprake. Voor deze licht beschermde soorten geldt een vrijstelling. Een ontheffing Flora- en Faunawet is daarom niet noodzakelijk.

5.5 Amfibieën en reptielen

Voorkomen en functie

In het plangebied komen geen watervoerende elementen voor. Mogelijk dat in enkele achtertuinen particuliere tuinvijvertjes aanwezig zijn. De aanwezigheid van licht beschermde algemeen voorkomende amfibieën is derhalve niet uit te sluiten. Dit betreft de gewone pad, bruine kikker en mogelijk ook kleine watersalamander. Bij het onderzoek zijn de dieren echter niet waargenomen. Het zal gaan om (zeer) kleine aantallen. Voor strikt beschermde soorten zoals poelkikker en kamsalamander is geen geschikt leefgebied aanwezig.

Effecten en ontheffing

De ingreep kan leiden tot een beperkt verlies van leefgebied van de genoemde amfibieën van tabel 1 van de Flora- en faunawet. Dit heeft geen invloed op de gunstige staat van instandhouding van deze soorten omdat er voldoende leefgebied aanwezig blijft en het relatief algemene soorten betreft. Voor deze licht beschermde soorten geldt een vrijstelling. Een ontheffing Flora- en Faunawet is daarom niet noodzakelijk.

5.6 Overige beschermde soorten

Voorkomen en functie

Beschermde soorten vissen en ongewervelden (dagvlinders, libellen, kevers, Europese rivierkreeft en platte schijfhoorn) worden op grond van verspreidingsgegevens en habitatvoorkeuren niet verwacht.

Effecten en ontheffing

Er worden geen effecten op beschermde soorten ongewervelden verwacht. Een ontheffing Flora- en faunawet is niet aan de orde.

6. CONCLUSIES EN ADVIES

6.1 Conclusies en advies

Geconcludeerd wordt dat het projectgebied een geschikt leefgebied vormt voor een aantal beschermde diersoorten. Het gaat vooral om algemene en licht beschermde soorten, maar ook om strikter beschermde soorten als broedvogels en vleermuizen. Met de voorgenomen ontwikkelingen gaat weliswaar (tijdelijk) leefgebied verloren, bijvoorbeeld door de sloop van gebouwen en kap van beplanting, maar van negatieve effecten op populaties is geen sprake. Wel kunnen op individueel niveau (tijdelijk) negatieve effecten optreden, bijvoorbeeld door verstoring of verlies van leefgebied.

Licht beschermde soorten zijn niet ontheffingsplichtig

De voorgenomen ontwikkelingen zullen leiden tot een (tijdelijke) verstoring en vernieling van geschikt leefgebied van een aantal algemeen voorkomende, licht beschermde soorten (tabel 1-soorten). Deze licht beschermde soorten behoren tot de categorie 'niet ontheffingsplichtig bij ruimtelijke ingrepen'. Wel geldt ook voor deze soorten de algemene zorgplicht. Nader onderzoek of het aanvragen van een ontheffing is voor deze soorten niet aan de orde.

Uitvoering van werkzaamheden buiten broedseizoen is noodzakelijk

Voor alle beschermde, inheemse (ook de algemeen voorkomende) vogelsoorten geldt vanuit de Flora- en faunawet een verbod op handelingen die nesten of eieren beschadigen of verstoren. Ook handelingen die een vaste rust- of verblijfplaats van beschermde vogels verstoren zijn niet toegestaan. In de praktijk betekent dit dat verstorende werkzaamheden alleen buiten het broedseizoen¹ uitgevoerd mogen worden.

De broedlocaties van enkele vogelsoorten zijn jaarrond beschermd, bij verwijdering of aantasting van deze nesten kan een ontheffing nood-

zakelijk zijn. In deze situatie betreft dit alleen de huismus. Hierop wordt in de volgende paragraaf nader ingegaan.

6.2 Zonder mitigerende en compenserende maatregelen is ontheffing noodzakelijk voor huismus

Negatieve effecten op huismus

Binnen het plangebied zijn tenminste 28 territoria van huismus vastgesteld. Zoals geconcludeerd is in paragraaf 5.2 hebben de voorgenomen sloop en renovatie van de woningen in het Bijvank in combinatie met een reconstructie van de groenstructuur, een negatief effect op de (lokale) populatie van de huismus. Naast een verlies aan nestgelegenheid gaat het vooral ook om een verlies aan foerageergebied door een afname van het stedelijk groen en (plaatselijk) het wegvallen van dekking. Mitigerende en compenserende maatregelen zijn daarom noodzakelijk. Verwacht wordt echter dat met het uitvoeren van deze maatregelen een ontheffingsaanvraag niet noodzakelijk is, omdat negatieve effecten (en overtreding van de verbodsbepalingen in de Flora- en faunawet) kunnen worden voorkomen. Wel vragen deze maatregelen om een tijdige nadere uitwerking, bijvoorbeeld in de vorm van een ecologisch werkprotocol. Het opstellen van het werkprotocol dient vroegtijdig plaats te vinden zodat de biotoeppen van de huismus al in de ontwerpfasen van het plan worden meegenomen.

Mitigerende maatregelen

Verblijfplaatsen

Mitigerende maatregelen hebben vooral betrekking op de periode van sloop en renovatie en de manier waarop deze werkzaamheden worden uitgevoerd. Dit vraagt om het nodige maatwerk. Het betekent ondermeer dat de verstorende sloop- en renovatiewerkzaamheden niet tijdens het broedseizoen van de huismus mogen plaatsvinden. Het broedseizoen van de huismus loopt globaal van begin

¹ In het kader van de Flora- en faunawet wordt voor het broedseizoen geen standaardperiode gehanteerd. Van belang is of een broedgeval verstoord wordt, ongeacht de datum. Globaal gaat het echter om de periode van 15 maart tot 15 juli.

maart tot half juli. Ook deze maatregelen vragen om een nadere uitwerking. Daarbij kan dan ook worden bepaald voor welke woonblokken deze maatregelen wel of niet gelden, omdat niet in alle woonblokken huismussen zijn vastgesteld. Indien de meeste huismussen inderdaad in nestkasten broeden, kan het tijdig verhangen van nestkasten bij te renoveren/slopen panden een belangrijke mitigerende maatregel zijn om verstoring van broedende huismussen te voorkomen.

Leefgebied

Het groen in de wijk Bijvank heeft een belangrijke functie voor huismussen als foerageergebied en dekking tegen predatoren. Dit vraagt om een zorgvuldige uitvoering van kap- en snoeiwerkzaamheden. Kap van de beplanting dient in ieder geval buiten de meest kwetsbare broedperiode plaats te vinden. Overwogen kan worden om de mussen tijdelijk bij te (laten) voeren, als het groen binnen het plangebied tijdelijk geen geschikt foerageergebied vormt.

Compenserende maatregelen

Verblijfplaatsen

Belangrijk is dat voor, tijdens en na de renovatie en sloop voldoende verblijfplaatsen van huismussen aanwezig zijn. Indien dit niet mogelijk is, dient alsnog ontheffing aangevraagd te worden. Vanwege het ontbreken van dakpan-daken dient compensatie hier te bestaan uit het tijdig aanbieden van voldoende alternatieve nestlocaties in nestkasten. De gefaseerde aanpak van de werkzaamheden biedt de mogelijkheid om tijdig te zorgen voor voldoende nieuwe nestgelegenheden. Het aantal nestkasten, alsook het bepalen van de exacte locaties, vragen om een nadere uitwerking en zijn sterk afhankelijk van de planning en de uit te voeren werkzaamheden.

Leefgebied

Compensatie heeft niet alleen betrekking op de nestlocaties. Zonder een geschikte groenstructuur in de omgeving is namelijk onvoldoende voedsel en dekking aanwezig. Al in het ontwerpproces van de nieuwe groenstructuur dient rekening te worden gehouden met het huismussenhabitat. Geschikt habitat bestaat uit de volgende elementen:

- ruim voldoende nestgelegenheid
- continu voedsel in de directe omgeving van dekking
- voldoende inheems groen als leverancier van eiwitrijk voedsel voor de jongen
- wintergroene elementen in de vorm van hagen, struiken of gevelbegroeiing
- zandbad
- water

6.3 Zonder mitigerende maatregelen is ontheffing noodzakelijk voor gewone dwergvleermuis

Verblijfplaats

Aan de zuidkant van het plangebied is in een te renoveren pand één verblijfplaats van enkele gewone dwergvleermuizen aangetroffen (figuur 7). Vermoedelijk gaat het om een verblijfplaats van enkele mannetjes die zich tijdens de kraamperiode gescheiden ophouden van wijfjes met jongen in de kraamkolonie. Zonder mitigerende (verzachtende) en compenserende maatregelen is het aanvragen van een ontheffing noodzakelijk. Verwacht wordt echter dat met het uitvoeren van deze maatregelen een ontheffingsaanvraag niet noodzakelijk is, omdat negatieve effecten (en overtreding van de verbodsbepalingen in de Flora- en faunawet) kunnen worden voorkomen.

Mitigerende maatregelen

De vastgestelde verblijfplaats is aanwezig in te renoveren pand. Een belangrijke maatregel is daarom de uitvoeringsperiode van de werkzaamheden. Gelet op de seizoenscyclus van de soort dient de sloop plaats te vinden in de minst kwetsbare periode van de soort, in deze situatie van begin augustus tot half oktober. Om verstoring / vernieling van de zomerverblijfplaats te voorkomen zijn wel een aantal voorbereidende maatregelen noodzakelijk, zodat eventueel aanwezige vleermuizen tijdig kunnen weggelopen en elders een veilig heenkomen kunnen vinden. Genoemde periode kan eventueel worden verlengd tot en met de winterperiode, mits tijdig maatregelen worden getroffen om vestiging van overwinterende

vleermuizen in de betreffende gebouwen te voorkomen.

De waarnemingen van baltsende dwergvleermuizen verspreid door het Bijvank maken duidelijk dat in principe in alle te slopen dan wel te renoveren panden, overwinterende vleermuizen aanwezig kunnen zijn. Dit maakt een aantal mitigerende maatregelen noodzakelijk. Het gaat daarbij om het ongeschikt maken van potentiële overwinteringslocaties in bijvoorbeeld spouwmuren, door gaten in de buitenmuur aan te brengen, waardoor de spouwmuur gaat doortochten. Ook het verwijderen van plaatwerk zoals boeiborden is zo'n maatregel. Genoemde werkzaamheden dienen (conform de wetgeving) door een ter zake kundige te worden begeleid en nader te worden uitgewerkt in een ecologisch werkprotocol.

Compenserende maatregelen

Om het ecologisch functioneren en daarmee de duurzame instandhouding van de populatie gewone dwergvleermuizen te kunnen garanderen, is het belangrijk dat de vleermuizen ook in de nieuwe situatie hier een verblijfplaats kunnen vinden. Dit kan ondermeer door het toegankelijk maken van de spouwmuren in de nieuwbouw (door het plaatselijk weglaten van stootvoegen) of door het inbouwen van speciale vleermuiskasten in de spouwmuur. Belangrijk daarbij is dat de voorzieningen ook daadwerkelijk functioneren en bijvoorbeeld niet onbruikbaar zijn door bijvoorbeeld de aanwezigheid van spouwisolatie. Gelet op de functie van de verblijfplaats voor een zeer kleine groep vleermuizen, achten wij de bovengenoemde maatregelen voor vleermuizen afdoende. Wel vragen deze maatregelen om een nadere uitwerking, bijvoorbeeld in een ecologisch werkprotocol. Aandachtspunt daarbij is ook de functie van de voorzieningen voor kleine aantallen overwinterende vleermuizen in de spouwmuren.

6.4 Afbakening

De initiatiefnemer of opdrachtgever is verantwoordelijk voor het gebruik van de rapportage. Eelerwoude aanvaardt dan ook geen aansprakelijkheid voor de inhoud, interpretaties of conclusies indien gebruik wordt gemaakt van deelaspecten van deze rapportage zonder verwijzing naar de volledige rapportage. Bovendien

aanvaardt Eelerwoude geen aansprakelijkheid voor kosten en vertraging die optreden door het voorkomen van beschermde flora en fauna.

Tot slot wordt opgemerkt dat veranderingen in de situatie binnen het plangebied of in de planvorming kunnen leiden tot andere inzichten en daarmee tot wijziging van deze conclusies. Ook is het mogelijk dat zich gedurende het planproces of tijdens de uitvoering nieuwe soorten in het gebied vestigen.

LITERATUURLIJST

- Bergmans, W. en A. Zuiderwijk (1986) *Atlas van de Nederlandse Amfibieën en Reptielen en hun Bedreiging*. Utrecht: KNNV
- Broekhuizen, S., B. Hoekstra, V. van Laar, C. Smeenk & J.B.M. Thissen (1992) *Atlas van de Nederlandse zoogdieren*. Utrecht: KNNV
- Eelerwoude (2010) *Onderzoek Flora- en faunawet & Mitigatie- en Activiteitenplan, Ramelebrink Gemeente Enschede*, Goor
- Janssen J.A.M. en J.H.J. Schaminée (2003) *Europese Natuur in Nederland, Habitattypen*. Utrecht: KNNV Uitgeverij
- Janssen J.A.M. en J.H.J. Schaminée (2003) *Europese Natuur in Nederland, Habitattypen*. Utrecht: KNNV Uitgeverij
- Koninklijke Vermande (1999-2009) *Planten en dieren, Flora- en faunawet, band 1, 2, 3, 4 en 5*, SDU Uitgeverij, Den Haag
- Limpens, H., K. Mostert en W. Bongers (1997) *Atlas van de Nederlandse Vleermuizen* Utrecht: KNNV Uitgeverij
- Limpens, H., P. Twisk & G. Veenbaas (2004) *Met vleermuizen overweg. Brochure over vleermuizen en de wijze waarop bij planning, aanleg, reconstructie en beheer van wegen praktische invullingen kan worden gegeven aan de wettelijke zorgplicht voor vleermuizen*. Dienst Weg- en Waterbouwkunde, Delft / Zoogdierverseniging, Arnhem
- Meulenbroek, ecologisch adviesburo (2008) *Quickscan Flora- en faunawet Ramelebrink e.o. Enschede-zuid*. Ecologisch adviesburo Meulenbroek, Utrecht.
- Nie, H.W. de (1996) *Atlas van de Nederlandse zoetwatervissen*. Doetinchem: Media Publisng
- SOVON Vogelonderzoek Nederland (2002) *Atlas van de Nederlandse broedvogels. Verspreiding, aantallen verandering*. Utrecht: KNNV Uitgeverij
- Weeda, E. J., R. Westra, C. Westra en T. Westra (1985) *Nederlandse Oecologische flora; wilde planten en hun relaties 1-5*. Utrecht: KNNV
- Wynhoff, I., J. van der Made en C. van Swaay, (1992) *Atlas van de Nederlandse dagvlinders*. Utrecht: KNNV

www.zoogdieratlas.nl

www.waarneming.nl

BIJLAGE I: FLORA- EN FAUNAWET

Inleiding

Per 1 april 2002 is de Flora- en faunawet in werking getreden. In deze wet, gepubliceerd op 14 juli 1998 in het Staatsblad 402, is de soortbescherming geregeld van in Nederland inheemse in het wild voorkomende dier- en plantensoorten. De wet sluit aan op de Europese natuurregeling (Natura 2000). De wet is in plaats gekomen voor de Jachtwet, de Vogelwet 1936, de soortenparagraaf uit de Natuurbeschermingswet, de Wet bedreigde inheemse dier- en plantensoorten en de soortbeschermingscomponent uit de Europese Habitatrichtlijn en de Europese Vogelrichtlijn. Deze Europese soortenbescherming heeft met de Flora- en faunawet dus een Nederlandse vertaling gekregen.

Zorgplicht

De Flora- en faunawet gaat over de bescherming van ongeveer 500 planten- en diersoorten, van de 36.000 soorten die in Nederland voorkomen. Het uitgangspunt van de wet is dat geen schade mag worden gedaan, tenzij dit uitdrukkelijk is toegestaan (het 'nee, tenzij-principe'). Centraal staat hierbij de zorgplicht, wat inhoudt dat iedereen 'voldoende zorg' in acht moet nemen voor alle in het wild voorkomende dieren en planten en hun leefomgeving. De wet erkent hierbij de intrinsieke waarde van de in het wild voorkomende dier- en plantensoorten. Alle soorten hebben een eigen rol in het ecosysteem en dragen bij aan de biodiversiteit. Dat betekent dat voor de wet alle dieren en planten van onvervangbare waarde zijn en dat daar dus zorgvuldig mee omgegaan moet worden. Het gevolg is onder andere, dat iedereen die redelijkerwijs weet of kan vermoeden dat door zijn handelen of nalaten nadelige gevolgen voor beschermde dier- of plantensoorten worden veroorzaakt, verplicht is dergelijk handelen achterwege te laten, dan wel naar redelijkheid alle maatregelen te nemen om die gevolgen te voorkomen, deze zoveel mogelijk te beperken of ongedaan te maken.

Beschermde soorten

Via de Flora- en faunawet worden de volgende planten- en diersoorten beschermd:

- ruim 100 inheemse plantensoorten die van nature in Nederland in het wild voorkomen;
- alle soorten vogels die van nature op het grondgebied van de lidstaten van de EU in het wild voorkomen;
- alle zoogdieren die van nature in Nederland in het wild voorkomen, met uitzondering van bruine rat, zwarte rat en huismuis;
- alle amfibieën en reptielen die van nature in Nederland in het wild voorkomen;
- vissen, en schaal- en schelpdieren voorzover ze niet onder de Visserijwet vallen;
- bepaalde soorten insecten (bijvoorbeeld vlinders, libellen en mieren);

Als beschermde inheemse soort kunnen door middel van algemene maatregel van bestuur worden aangewezen. Het gaat om soorten die van nature in Nederland voorkomen en: die in hun voortbestaan bedreigd of gevaar lopen in hun voortbestaan bedreigd worden; mogelijk in hun voortbestaan bedreigd worden door overmatige benutting en die uit Nederland zijn verdwenen, maar waarvan de kans op terugkeer reëel is.

Verbodsbepalingen

Om de instandhouding van de wettelijk beschermde soorten te waarborgen, moeten negatieve effecten op die instandhouding voorkomen worden. Welke negatieve effecten dat precies zijn, kan niet in een lijst opgesomd worden. Dat is afhankelijk van soort, locatie en aard van de ingreep. Om die bescherming toch enigszins concreet te maken, zijn een aantal voor planten en dieren schadelijke handelingen als verbodsbepalingen in de Flora- en faunawet opgenomen. De belangrijkste artikelen zijn:

- Artikel 8: het is verboden beschermde planten te vernielen, te beschadigen, te ontwortelen of op enigerlei wijze van hun groeiplaats te verwijderen.
- Artikel 9: het is verboden beschermde dieren te doden, te verwonden, te vangen, te bemachtigen of met het oog daarop op te sporen.
- Artikel 10: het is verboden beschermde dieren opzettelijk te verontrusten.
- Artikel 11: het is verboden nesten, holen of andere voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen van beschermde dieren te beschadigen, te vernielen, uit te halen, weg te nemen of te verstoren.
- Artikel 12: het is verboden eieren van beschermde dieren te zoeken, te rapen, uit het nest te nemen, te beschadigen of te vernielen.

Ontheffing

Bij werkzaamheden waarbij een schadelijk effect optreedt voor beschermde soorten, is een ontheffing of vrijstelling nodig op de in de wet gestelde verbodsbepalingen (artikel 8 tot en met 18). In artikel 75 van de Flora- en faunawet wordt de mogelijkheid geboden om ontheffing aan te vragen op de verbodsbepalingen. De bevoegdheid om een ontheffing te verlenen in het kader van artikel 75 van de Flora- en faunawet ligt bij de Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit. Een aanvraag tot ontheffing kan worden ingediend bij Dienst Regelingen van het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit.

Bij de ontheffingverlening gelden, afhankelijk van de status van de soort, verschillende voorwaarden waaraan voldoen moet worden. Onderscheid wordt gemaakt in een lichte toets en een uitgebreide toets.

De **lichte toets** geldt voor algemene soorten en overige soorten (categorie 1 en 2; zie vrijstelling). De lichte toets houdt in dat de werkzaamheden het voortbestaan van de soort niet in gevaar mogen brengen (doet geen afbreuk aan de gunstige staat van instandhouding).

De **uitgebreide toets** geldt voor soorten die in bijlage IV van de Habitatrichtlijn zijn opgenomen, voor soorten van bijlage 1 AMvB artikel 75 en voor beschermde vogelsoorten (categorie 3; zie vrijstelling). De uitgebreide toets houdt in dat:

- de werkzaamheden het voortbestaan van de soort niet in gevaar mogen brengen (doet geen afbreuk aan de gunstige staat van instandhouding) en
- er geen alternatief is voor de activiteiten en
- er sprake is van groot maatschappelijk belang (zoals volksgezondheid, openbare veiligheid et cetera) en
- de werkzaamheden zodanig worden uitgevoerd dat er sprake is van zorgvuldig handelen.

Vrijstelling

In het '*Besluit houdende wijziging van een aantal algemene maatregelen van bestuur in verband met wijziging van artikel 75 van de Flora- en faunawet en enkele andere wijzigingen*', ook wel AMvB artikel 75 genoemd, zijn (onder andere) een aantal wijzigingen rondom ontheffingen en vrijstellingen beschreven. In het kort houdt de wijziging in dat niet altijd meer een ontheffing noodzakelijk is. De vrijstellingsregeling bevat vrijstellingen voor activiteiten die vallen onder:

- bestendig beheer en onderhoud (ook in landbouw en bosbouw),
- bestendig gebruik en
- ruimtelijke ontwikkeling en inrichting.

Welke voorwaarden verbonden zijn aan de vrijstelling hangt af van de dier- of plantensoorten die voorkomen. Hierbij is onderscheid gemaakt in drie categorieën, waarin soorten zijn ingedeeld op basis van zeldzaamheid en kwetsbaarheid.

Tabel 1 – Algemene soorten

Voor deze soorten geldt de lichtste vorm van bescherming. Als de werkzaamheden of activiteiten vallen onder de hierboven beschreven activiteiten, dan geldt een vrijstelling van de verbodsbepalingen van Artikel 8 tot en met 12 van de Flora- en faunawet. Aan deze vrijstelling zijn geen aanvullende eisen gesteld. De aanvraag wordt beoordeeld volgens de lichte toets. Uiteraard geldt wel de algemene zorgplicht.

Tabel 2 – Overige soorten

Deze soorten genieten een zwaardere bescherming. Er geldt alleen een vrijstelling als sprake is van werkzaamheden of activiteiten zoals hierboven beschreven én indien gehandeld wordt volgens een, door de Minister van EL&I, goedgekeurde gedragscode. Indien niet gewerkt wordt volgens een gedragscode, kan het aanvragen van een ontheffing noodzakelijk zijn. De aanvraag wordt beoordeeld volgens de lichte toets.

Tabel 3 – Soorten, genoemd in bijlage IV van de Habitatrichtlijn en in bijlage 1 AMvB artikel 75

Deze soorten genieten de zwaarste bescherming. Ook al is sprake van werkzaamheden zoals hierboven beschreven, dan hangt het van de precieze aard van de werkzaamheden af of een vrijstelling met gedragscode geldt, of een ontheffing noodzakelijk is. Voor ruimtelijke ontwikkeling en inrichting geldt altijd dat voor deze soorten een ontheffing moet worden aangevraagd. De aanvraag wordt beoordeeld volgens de uitgebreide toets.

Vogels

Vogelsoorten zijn niet opgenomen in de hierboven genoemde categorieën. Voor verstoring van vogels en vogel-nesten wordt geen ontheffing verleend voor ruimtelijke inrichting of ontwikkeling en niet voor dwingende redenen van openbaar belang. Voor vogels geldt dat u alleen ontheffing kunt krijgen op grond van een wettelijk belang uit de Vogelrichtlijn. Dat zijn: bescherming van flora en fauna, veiligheid van het luchtverkeer, volksgezondheid of openbare veiligheid. Buiten het broedseizoen mogen de nestplaatsen, zonder ontheffing, worden verstoord. Daarbij geldt geen standaardperiode voor het broedseizoen. Van belang is of een broedgeval verstoord wordt, ongeacht de datum. De meeste vogels broeden tussen medio maart en medio juli. Van een (beperkt) aantal vo-

gels is de nestplaats jaarrond beschermd. Op de volgende categorieën gelden de verbodsbepalingen van artikel 11 van de Flora- en faunawet het gehele seizoen:

- 1 Nesten die binnen en buiten het broedseizoen in gebruik zijn als vaste rust- en verblijfplaats.
- 2 Nesten van koloniebroeders die elk broedseizoen op dezelfde plaats broeden en zeer honkvast zijn of afhankelijk van bebouwing of biotoop.
- 3 Nesten van vogels die elk broedseizoen op dezelfde plaats broeden en zeer honkvast zijn of afhankelijk van bebouwing.
- 4 Vogels die jaar in jaar uit gebruik maken van hetzelfde nest en die zelf niet of nauwelijks in staat zijn een nest te bouwen.

Nesten die niet het hele jaar door zijn beschermd in de 'Aangepaste lijst jaarrond beschermde vogelnesten' worden de volgende soorten aangegeven als categorie 5. Deze zijn buiten het broedseizoen niet beschermd. Categorie 5-soorten zijn wel jaarrond beschermd als zwaarwegende feiten of ecologische omstandigheden dat rechtvaardigen.

- 5 Nesten van vogels die weliswaar vaak terugkeren naar de plaats waar zij het jaar daarvoor hebben gebroed of de directe omgeving daarvan, maar die wel over voldoende flexibiliteit beschikken om, als de broedplaats verloren is gegaan, zich elders te vestigen.

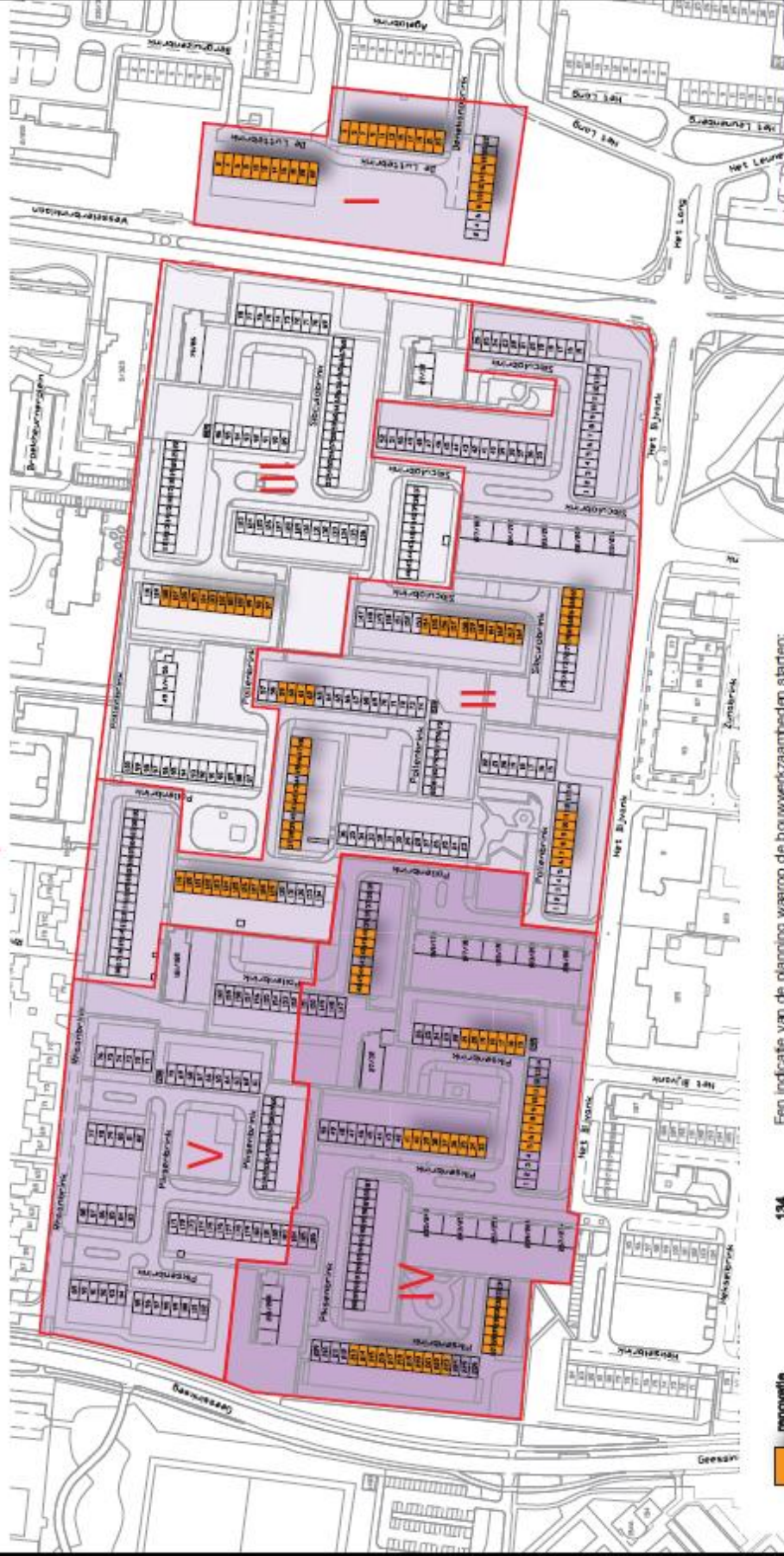
Mitigatie

Negatieve effecten en daarmee een ontheffingsaanvraag kunnen worden voorkomen door vooraf gaand aan het project mitigerende (= verzachtende) maatregelen op te stellen en uit te voeren. Het gaat dan om het behoud van de functionaliteit van de voortplantings- en/of vaste rust- en verblijfplaats van de soort.

**BIJLAGE II: BIJVANK-NOORD: FASERING EN VOORLOPIGE
PLANNING; OVERZICHTSKAART RENOVATIE EN SLOOP**

het Bijvank-Noord, fasering en voorlopige planning overzichtskaart renovatie en sloop

- renovatie**
- sloop**
- fases in volgorde van aanpak**

- 134** Een indicatie van de planning waarop de bouwwerkzaamheden starten:
- fase I** renovatie 2e helft 2011
 - fase II** renovatie 2e helft 2011
 - fase III** renovatie 1e helft 2012
 - fase IV** renovatie 1e helft 2013
 - fase V** renovatie 2e helft 2013
- nieuwbouw 1e helft 2011
 - nieuwbouw 1e helft 2012
 - renovatie 1e helft 2012
 - renovatie 2e helft 2012
 - nieuwbouw 2e helft 2012

**BIJLAGE III: OVERZICHTSKAART DEELPLANNEN WESSELER-
BRINK-NOORD (BRON: LYCENS, SEPTEMBER 2010)**

Vlierstraat

Lang Noord

Lang Zuid

Wesselerbrinklaan-Oost

Wesselerbrinklaan - West

Ramelebrink

Bijvank Noord

Bijvank Zuid

Nieuwe Buurtlaan + nieuwbouw

- = renovatie
- = nieuwbouw